

Kent Yönetiminin Yerelleşmesi: Yerellik İlkesi Kapsamında Yönetimsel Federalizm

Konur Alp Demir*
Hikmet Yavaş**

Özet

Kent günlük ihtiyaçlarımızı karşılayabildiğimiz bir yerleşim yeridir. Bununla birlikte kent, medeniyetin kendisine hayat bulduğu bir varlık alanıdır. Bu sebepten dolayı kent ve kent yönetimi oldukça önemlidir. Dolayısıyla kent ve kent yönetiminin geleceği tartışılması gereken olgulardır. Bu çalışmada daha fazla özerklik anlayışından hareketle yerel yönetimlerin yerellik ilkesi kapsamında yönetimsel federalizm sistemine geçiş yapıp yapamayacağı sorunsalı literatür taraması yöntemi kullanılarak tartışılacaktır. Bu çalışmadan beklenen sonuç yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk bir yapıya kavuşturulabileceği sorunsalının açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu kapsamda yönetimsel yerinden yönetimden yönetimsel federalizme geçiş aşamasının olabirliği tartışılacaktır. Sonuç itibarıyla bu çalışmada yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk kuruluşlar olarak kabul edilebilmeleri için yönetimsel federalizmin mutlaklığının vurgusu yapılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Kent, Kent Yönetimi, Özerklik, Yerel Özerklik, Federalizm, Yönetimsel Federalizm.

Abstract

A city is a site where the people can meet their everyday needs. At the same time, the city is a periphery of entity where the civilization itself finds a life. Due to this reason, the city and urban

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi, konuralpdemir@yahoo.com.tr

** Doç.Dr.Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hikmetyavas@comu.edu.tr

administration is substantially important. Therefore, as phenomenons, the future of the city and urban administration must be discussed. In this study, in the context of subsidiarity principle of the local governments will be discussed via the more autonomy by using literature survey whether the problem of transforming to the administrative federalism or not. The expected results of this study is to clarify the problematic issue of local governments whether or not to have an autonomous structure. In this context, it will be discussed the stage of transformation from administrative local governments to administrative federalism. As a consequence, in this study, the absolute of administrative federalism will be stressed in order to be considered as autonomous entities of local governments.

Key Words: City, Urban Administrative, Autonomous, Local Autonomous, Federalism, Administrative Federalism.

Giriş

Türkiye üniter yapıya sahip bir devlettir. Üniter devlet yargı, yasama ve yürütme unsurlarının tekliğini ifade etmektedir. Federal devletlerde ise hem federal devletin hem de federe devletlerin kendilerine ait anayasaları mevcuttur. Ancak federal devletin anayasası bir üst kimliğe sahiptir. Dolayısıyla federal devletlerde çoklu anayasa sistemi mevcuttur. Her federe devletin kendisine ait yargı sistemi ve kanunları bulunmaktadır (Şengül, 2011: 148-149).

Özerklik kavramının temel hedefinde serbestlik yer almaktadır. Ancak özerkliğin vurgu yapmak istediği husus “hiyerarşik bağıllıkla politik bağımsızlıkla arasındaki yönetim anlayışı” kapsamında şekillenmektedir. Özerklik bir yönetsel birimin hiyerarşik olarak merkezi yönetime bağlı olmamasını içermektedir. Bununla birlikte özerkliğin taşımış olduğu serbestlik anlamı da siyasi yönden bağımsızlık sonucunu doğurmamaktadır. Çünkü özerklik tanınan yönetsel bir birim yalnızca yerel düzeyde kendi ihtiyaçlarını kendi kararları ve kendi imkanları ile özgürce giderebilmek hakkına sahip olmaktadır. Merkezi yönetimin yerel yönetim birimi

adına öngördüğü ve özerklikten hedeflediği husus bu kapsam ile sınırlıdır (Şengül, 2011: 15).

Türkiye’de kent yönetimi denilince ilk akla gelen belediyeler olmaktadır. Belediyeler kent yönetimi alanında önemli görevleri olan yerel yönetim kuruluşlarıdır. Kente yönelik hizmetlerin büyük bir çoğunluğu yerel yönetim birimleri tarafından yerine getirilmektedir. Belediyelerin temel görevi kentsel hizmetleri ekonomik ve yönetsel etkinliği sağlayarak yerine getirmektir (Toprak, 2006: 79).

Yerel özerklik, yerel yönetimlerin faaliyetlerini gerçekleştirirken merkezi yönetime bağımlı olmamasını ve kendilerine ait kaynaklarla kendilerinin belirlemiş oldukları görevleri yerine getirebilmesini amaçlayan ve açıklayan bir kavramdır. Yerel özerklik yerel yönetimlerin işlem yapabilme kabiliyetine vurgu yapmakta ve merkezi yönetimin müdahalesi olmadan görevlerini yerine getirebileceğini ifade etmektedir. Diğer yandan yerel özerklik, yerel yönetimlere vergilendirme ve kendilerinin seçeceği işlemleri yapma ve özgürce görevlerini yerine getirme fonksiyonlarını da içermesinden dolayı seçilmiş yönetimleri meşrulaştıran bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Koyuncu, 2000: 98).

Yerel özerklik ilkesine göre kamu hizmetinin hizmete en yakın yönetsel birim tarafından yerine getirilmesi öngörülmektedir. Bu sebepten dolayı yerel özerklik “hizmette yerellik” ilkesi ile birbirini destekleyen bir niteliğe sahiptir (Koyuncu, 2000: 99).

Yerel özerklik sonucunda yerel yönetimlerin vergilendirme yetkisine sahip olması ve yerel halkın taleplerinin kamu hizmet sunumlarında birinci sıraya yükselmesinden dolayı yerel yönetimlerin halka karşı olan sorumlulukları hem artmakta hem de önem kazanmaktadır. Böylece halk başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere diğer baskı araçlarını da kullanarak yönetime sesini duyurabilmek için mücadele içerisine girmektedirler. Yerel yönetimler ise sahip olduğu yetkiler kapsamında halkın bu taleplerine karşı sessiz kalamayacağı için halk ile yönetim birbirine yaklaşmaktadırlar (Koyuncu, 2000: 98-99). Aksi takdirde yerel yönetimler elinde imkânlarının olmadığını ve kendisinin de merkezi yönetime bağımlı

olduğunu ifade ederek halktan uzaklaşma ve hizmet sunumlarını aksatma eğiliminde olabilme ihtimali içerisine girebilmektedirler.

Bu çalışmada yerel yönetim birimleri olan kent yönetimlerinin yerel özerklik kapsamında incelenmesinden sonra yerel özerklikten yönetsel federalizme geçiş yapılmasının olasılığı üniter devletten federalizme geçiş düşüncesi üzerinden tartışılmıştır. Bu noktada yönetsel federalizm siyasal yerinden yönetim sistemi ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda ilk önce Türkiye’de kent yönetimlerinden sorumlu olan belediyeler incelendikten sonra özerklik ve yerel özerklik kavramları üniter devletten federal devlete geçiş kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda üniter devlet ve federalizm kavramsal boyuttan değerlendirildikten sonra tarafımızca federalizmin yumuşatılmış bir boyutu olarak öngörülen yönetsel federalizm incelenmiştir.

1. Kent ve Kent Yönetimi

Kent tarih boyunca insanlar arasındaki ilişkilerin medeni bir çerçevede sürdürüldüğü bir yerleşim birimi olarak varlığını korumuştur. Kent soyut ilişkilerin somut bir biçimde fiziksel alana yansıtıldığı bir çevreyi oluşturmaktadır. Her kent mahallelerinin sayısı, tarihi özellikleri ve demografik değişkenlikleri açısından birbirinden ayrılmaktadır. Kent dar bir bakış açısıyla değerlendirilemeyecek kadar anlam yüklü bir kavram ve somut bir yaşamsal alandır. Çünkü kent yalnızca değişik şartları taşıyan ekonomik bir çevreyi değil, aynı zamanda insanın düşüncelerine, davranışlarına ve yaşam biçimlerine etki eden sosyal bir düzeni ifade etmektedir (Es ve Ateş, 2004: 211-212).

Kentler tarihin ve kültürün ortaya çıktığı yerleşim alanları olarak üzerinde tarihsel izleri taşımaktadırlar. Bu özelliklerinden dolayı medeniyetin doğup büyüdüğü yer olan kentler geleceğe de ışık tutmaktadırlar. Kentlere sosyolojik, ekonomik, yönetsel, siyasi, kültürel ve mimari açıdan oldukça farklı anlamlar yüklenmiştir (Kurt, 2011: 265).

Kent yüklü olduğu bu çeşitli anlamlar itibarıyla en geniş şekliyle şöyle tanımlanmaktadır: Tarım dışı faaliyetlerin sürdürüldüğü ve ekonomisinin tarım dışı uğraşlara dayandığı, teknolojik gelişmelerin paralelinde uzmanlaşmanın yaygınlaştığı, kurallı bir iş bölümünün olduğu, tek tip uygulamalardan uzaklaşmış ve farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, değişkenliğin sürekli olduğu ve belirli bir nüfus büyüklüğüne sahip insan yerleşim birimidir. Kent sahip olduğu bu özellikleri ile Sanayi Devrimi'nden oldukça etkilenmiş bir yerleşim alanı olarak ortaya çıkmaktadır (Es ve Ateş, 2004: 212).

Bu tanıma göre bir yerleşim alanının kent olarak adlandırılabilmesi için öncelikle belirli bir nüfus büyüklüğüne sahip olması ve nüfusun büyük bir çoğunluğunun sanayi, hizmet ve yönetim gibi tarım dışı işlerle uğraşması gerekmektedir (Şahin, 2010: 3).

Kent yaşamı çok sayıda farklı inanç ve kültürel özelliklere sahip insanın bir arada yaşamasından dolayı değişik sorunların meydana gelmesine sebep olmasının yanında bu sorunlara akılcı ve hızlı çözüm önerilerinin de sunulduğu yerleşim birimleri ve aynı zamanda bir "yaşam biçimidir"ler. Kent yaşamı bu özelliğinden dolayı topluma kendi sorunlarını kendilerinin çözmesi konusunda bir bilinç aşılama ve bu kapsamda sosyal bir sorumluluk duygusuna sahip olunmasını sağlamaktadır. Bireyler yaşadıkları ülkenin birer vatandaşı oldukları bilincine kent yaşamının dinamik etkileri sonucunda varmaktadır. Ortak yaşama bilinci kent yaşamında kazanılmakta ve ülke geneline yayılmaktadır (Kurt, 2011: 265). Bu noktada kırsal yaşam ortak bir bilincin kazanılması için bir unsur olabilmekte, ancak yeterli ol(a)mamaktadır. Çünkü kır hayatı ile kent hayatının kuralları farklıdır. Kır hayatı kuralları bakımından daha esnek ve bireylerin (neredeyse) dilediği gibi yaşayabildiği bir ortamdır. Dolayısıyla, kanımızca, bir bilinç kazanabilmek için yeterli şartları taşımamaktadır.

Kent yönetimi kent sınırları içerisinde kent halkının refah ve huzur içerisinde yaşayabilmesi için girişilen çabaların bütününe verilen isimdir. Bu çabaların bir diğer amacı da kentin daha yaşanabilir bir ortam haline getirilebilmesidir. Bu kapsamda kent yöne-

timi kent sınırları içerisinde ikamet eden halkın daha yaşanabilir bir ortamda yaşayabilmesi, talep, şikâyet ve sorunlarına çözüm bulunabilmesi, kentin mali, sosyal, kültürel ve yönetsel açıdan etkin bir biçimde kullanılabilmesi ve yönetsel kararların alınarak uygulamaya geçirilmesi sürecidir (Yavaş ve Demir, 2014: 893).

Kent yönetimi bir diğer ifade tarzı ile yerel yönetim olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye’de kent yönetimi olarak adlandırılan yönetsel birim ise belediye olarak ortaya çıkmaktadır. Belediyeler, halka ortak yerel kamu hizmetlerini sunan, karar organları serbest seçim sonucunda belirlenen ve yönetsel ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidirler. Belediyeler kamu yönetim birimleri olarak kentlerde yönetme yetkisine sahiptirler (Yavaş ve Demir, 2014: 893).

Kent yönetimleri kent yaşamına ilişkin olan temizlik, kanalizasyon, çöp toplama, ulaşım ve vatandaşların diğer günlük hayatta gereksinim duydukları genel ihtiyaçlar gibi çok sayıda hizmetten sorumlu tutulmaktadırlar. Böylece kent yönetimleri insan yaşamı için önemli bir konumda yer almaktadır. Bununla birlikte dünya genelinde hizmetlerin yerinde, bir diğer ifadeyle ihtiyaç duyulan alanda ve hizmete en yakın yönetsel birim tarafından yerine getirilmesi düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Bu durum da bütün dikkatleri kent yönetimlerinin üzerine çekmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2009: 260).

Kentleşme kentsel alanda yaşayan insanların sayısının kırsal alanda yaşayanlardan fazla olmasını ifade etmektedir. Bu fazlalığın belirli süreler içerisinde artış göstermesi kentleşme hareketini meydana getirmektedir. Diğer açıdan değerlendirilecek olunursa kırsal yaşamdan kent yaşamına doğru bir geçiş kentleşmeyi ortaya çıkartmaktadır. Dolayısıyla kentleşme sürekli bir değişkenliği içerisinde barındıran bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sürecin dört adet koşulu bulunmaktadır. Bu koşullar şu şekilde sıralanabilmektedir (Şahin, 2010: 6):

- Kent nüfusunun toplam ülke nüfusu içerisindeki payının yüksek olması,

- Kent olarak kabul edilen yerleşim yerlerinin sayısında yaşanan artış,
- Kent ekonomisinde tarımın payının artan oranda azalması ve bunun yerine sanayi, hizmet ve yönetsel faaliyetlerin ekonomiye olan katkısının aynı ölçüde artması,
- Sosyolojik anlamda kent yaşamının birincil seviyeye yükselmesidir.

Kentleşme doğası gereği insan hayatına etki ederek farklı ufuklar açmakta ve maddi ve manevi açıdan etkileyerek kültürel bir değişime sebep olmaktadır. Örneğin fiziksel olarak insanların yaşadıkları evleri farklılaşmakta, toplu yaşamın gerekleri biraz daha zorlaşmakta, apartman hayatı müstakil ev hayatından daha fazla kurala uymayı gerektirmekte ve ev eşyaları da değişmektedir. Bununla birlikte kentleşme ile birlikte gelen manevi değişimi ise değer yargılarında yaşanan farklılıklar, sosyal ilişkilerde yaşanan değişimler ve zihniyet ve davranışlardaki değişiklikler olarak sıralanabilmektedir (Kurt, 2011: 265).

Kent yaşamı insanların yaşam biçimlerini belirleyen ve önemli derecede etkileyen dinamik bir olgudur. Çünkü kent sınırları içerisinde yaşayan insanları yalnızca barındıran pasif bir yapılanma değil, canlı bir varlık olarak kent halkının maddi ve manevi her türlü ihtiyacını karşılayan ve halkın yönetime katılımını sağlayan yaşamsal bir alandır (Kurt, 2011: 266).

Kentleşme bir süreci ifade ederken (Şahin, 2010: 6) kentleşme ise halkın kent ve kent yaşamı ile bütünleşmesini ifade etmektedir. Kentleşme insanların kent hayatı ile birlikte alışkanlıklarında, yaşam tarzlarında, siyasi görüşlerinde ve maddi ve manevi değer yargılarında bir değişimi de beraberinde getirmektedir. Gerçekte kentleşme bir değişim faaliyetidir. Kırsal hayatın modern hayata gerçek anlamda uyarlanış biçimi kentleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak kentleşmede kırsal hayatın izlerine rastlamak oldukça güçtür (Es ve Ateş, 2004: 214-215).

Kentleşme kentte yaşayan insanların kent kültürünü özümsemesi, kentli olduğunun bilincine varması ve yaşam tarzından günlük eylemlerine kadar buna uygun davranmasını zorunlu kıl-

maktadır. Kentleşme kentli olabilmek anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle kentleşme kentin dinamik etkilerini özümseyebilen bir kimliğe sahip olabilmeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte kent halkının gerçek anlamda kentleşebilmesi için geçmişten getirdikleri alışkanlıklarını, geleneklerini ve inançlarını kent kültürü içerisinde yeniden şekillendirerek geleceğe yönelik aksamayan bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Bunun için de kente yönelik rasyonel politikalar, yönetim teknikleri ve uygulamaların varlığı zorunludur. Bununla birlikte bu unsurların kent halkının beklentileri ile de örtüşmesi gerekmektedir (Kurt, 2011: 266).

2. Kent Yönetimlerinde Yerelleşme ve Yerellik İlkesi

Yerellik ilkesi (subsidiarite) kelime anlamı itibarıyla hizmette halka yakınlık veya halka yakın hizmet birimi şeklinde tarif edilmektedir. Yerellik ikincil durumda bulunma veya yardımcı unsur olmayı ifade etmektedir. Yerellik ilkesinde esas olan yardımcı ve ikincil konumunda bulunan yerel yönetimlerdir. Merkezi yönetim yerellik ilkesinin kapsamında değerlendirildiği takdirde yalnızca destekleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre yerellik ilkesi kamu hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yürütülmesini öngörmektedir (Kırışık, 2013: 2).

Yerellik merkezi yönetim ile merkezi yönetimin dışında kalan diğer yönetsel birimler veya toplumsal kurumlar arasında görev ve yetkilerin nasıl bir biçimde dağıtılacağını öngören bir ilkedir. Bu anlamı itibarıyla yerellik olarak ifade edilen olgunun görev paylaşımını ve yetki aktarımını düzenleyen bir örgütlenme ilkesi olduğu kabul edilmektedir (Aldanmaz, 2010: 97).

Yerelleşme ile anlatılmak istenen ise merkezi yönetimin etkili ve verimli bir biçimde sunamadığı düşünülen hizmetlerin alt kademe yönetim birimlerine devredilmesidir. Bu devir ilgili hizmetin üretilmesi ve sunumu ile ilgili kısmen veya tamamen olabilmektedir. Ancak merkeziyetçiliğin aşırı bir biçimde uygulandığı ülkelerde yerelleşme uygulamaları ya gecikmeli bir biçimde ya da sınırlı olarak uygulanmaktadır (Çevik, 2012: 87). Yerelleşmenin ruhunu bütün yetkilerin yalnızca tek bir organ üzerinde veya merkezi yö-

netimde toplanmasının önüne geçebilmek ihtiyacı veya düşüncesi oluşturmaktadır (Aldanmaz, 2010: 98).

Bu noktada üzerine vurgu yapılması gereken husus kelimelerin anlamca birbirlerine yakınlığı itibarıyla yerellik ve yerelleşmenin aynı sonucu ifade etmediğidir. Bu sebepten dolayı bu iki kavram birbirleri ile karıştırılmaktadır. Yerelleşme ile merkezi yönetimin sahip olduğu yetki ve görevlerinin bir kısmının alt yönetim birimleri olarak ifade edilebilecek olan yerel yönetim birimlerine, taşra örgütlerine, sivil toplum kuruluşlarına ve özelleştirme ile birlikte piyasa olarak adlandırılabilen özel sektöre devredilmesi ifade edilmektedir. Yerellik ilkesi ise kamu hizmetlerinin halka ve hizmete en yakın yönetim birimleri tarafından sunulmasını öngörmektedir. Bu öngörü bir tercih olarak da ifade edilebilmektedir. Yerelleşme merkezi yönetime ait olan yetki ve görevlerin alt kademelere devredilmesini öngörmesine rağmen, halka en yakın yönetimlere yönelik herhangi bir vurgu yapmamaktadır. Hizmet sunumu için ihtiyaç duyulan yetki ve görevler her zaman için halka yakın yönetim birimlerine devredilmemektedir. Örneğin özel sektör gibi halkın menfaatleri kapsamında değil, tamamen kâr amaçlı çalışan birimlere de devredilebilmektedir. Bu husus ise yerelleşme ile yerellik ilkesinin ayırım noktasını oluşturmaktadır. Diğer yandan yerellik ilkesi bireyi temel alan ve bireyin yapabileceği faaliyetlerden merkezi yönetimin uzak durmasını içeren bir anlama sahiptir (Kırışik, 2013: 3).

Yerellik ilkesinin taşıdığı anlamlar kapsamında dört adet temel özelliği bulunmaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Aldanmaz, 2010: 97-98):

- İnsanın “sorumlu bir özne” olmasından dolayı kendi geleceğini kendisinin kurgulayabilmesi gerekmektedir. Yerellik ilkesi insana “kendi geleceğini kendin tayin et” anlayışı kapsamında bu özgürlüğü tanımaktadır.

- İnsan özerk bir varlık olarak kendi ihtiyaçlarını kendisinin tanımlaması ve tamamlaması gerekmektedir. Bu noktada insana dışarıdan müdahale etmek insanın özerkliğine zarar vermektedir. Yerellik ilkesi ise insanı özerk bir unsur olarak kabul etmektedir.

- Küçük yönetsel veya toplumsal birimlerin kendi imkânları kapsamında ihtiyaçlarını karşılayamamaları durumunda yerellik ilkesi bu birimlere bir üst birime başvurması yönünde bir hak tanımaktadır. Diğer bir ifadeyle yerellik ilkesi üst birimlerin alt birimlere yalnızca yetersiz kaldıkları konularda yardımda bulunmasını öngörmektedir.

- Yerellik ilkesi yönetsel üst birimlerin yardım ve destek de bulduktan sonra alt birimleri kendi özerk alanlarında yalnız bırakmasını ve vesayetçi bir yaklaşımla müdahaleden kaçınılmasını öngörmektedir.

Yerellik ilkesinde yerel yönetimler ve bireyler tamamen kendi özerk alanlarında kalmakta ve devlet yalnızca yetersiz kalınan alanlara müdahale etmekle sorumlu olmaktadır. İlke özellikle bireysel özerkliği dikkate alan bir anlama sahiptir (Aldanmaz, 2010: 98).

Yerellik ilkesi kavramı kararların yönetimin en uygun birimi tarafından alınmasını öngörmesinden dolayı bu yönetsel birimin hizmete en yakın olanı olduğu varsayımı da kanıtlanmış olmaktadır. Yerellik ilkesi federal bir sistemde veya Avrupa Birliği gibi çok katmanlı yönetsel bütünleşmelerde uygulanabilir bir hale getirildiği zaman devlet iktidarının sürdürülmesi için etkin bir araç niteliğindedir (Golub, 1996: 687).

3. Yerelleşen Yönetimler ve Hedefleri

Dünya üzerinde bölgeler, kıtalar ve ülkeler arasındaki yaklaşma, birleşme ve bütünleşme artan bir hızda devam etmektedir. Bu birlik ve bütünlük anlayışına rağmen ırk, dil, din ve kültür gibi farklı unsurların bir arada tuttuğu yerel toplulukların yaşamış oldukları toprak parçası üzerinde kendilerine özgü bir alanın oluşturulması ve yönetimlerinin kendi ellerine verilmesi istekleri hiçbir zaman sonlanmadığı gibi günümüzde de devam etmektedir. Bu istek o kadar fazla ki yerellik niteliği bulunmayan kilise, sendika, işveren kuruluşları ve bankalar gibi örgütler ulusal düzey yerine yerel düzeyde örgütlenmeyi tercih etmektedirler (Keleş, 2012: 118).

Yerelleşmenin hedefinde hizmet sunumlarının etkili ve verimli bir biçimde sunulabilmesi için ulusal düzey yerine yerel düzeyde örgütlenme zorunluluğu yer almaktadır. Hızlı kentleşme, göç, enerji ihtiyacı, teknolojik gelişmeler, kıtlık ve salgın hastalıklar gibi unsurlar devletleri ve toplulukları birbirlerine bağımlı hale getirmekte ve karşılıklı olarak işbirliği içerisine girilmesini de zorunlu kılmaktadır. Bu gibi zorunluluklar da yerel düzeyde örgütlenmeyi bir ihtiyaç haline getirmektedir. Ancak bütün bu ihtiyaç veya zorunluluklar hiçbir topluluğu dil, din ve ırk gibi unsurların meydana getirmiş olduğu özerklik arayışları kadar (Keleş, 2012: 118-119) meşgul etmemektedir.

Yerelleşmenin merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru bir yetki, görev ve kaynak aktarımını öngörmesinden dolayı ulus devlet içerisinde merkezi yönetime göre yerel yönetimlerin daha fazla güçlü olması gerekmektedir (Karakılçık ve Özcan, 2005: 8).

Yerellik ilkesinin gerçek anlamda uygulanması sonucunda karşılaşılan en önemli sonuç merkezi yönetime ait olan egemenliğin yönetsel alt birimlere devredilmesi ve paylaşılmasıdır. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken husus yerel düzeyde aşırı merkezileşmiş yerel yönetim birimlerinin ortaya çıkması olumsuzluğudur. Merkezi yönetimin aşırı merkezizetçilik anlayışından uzaklaşmaya çalışırken aynı sonucu bu sefer yerel yönetim birimleri aracılığıyla elde etmek olasılıklar dahilindedir. Bununla birlikte gerçek anlamda yerelleşen yerel yönetimlerin hareket alanı genişlemekte ve kendi yetersizliklerini merkezi yönetime muhtaç olmadan sahip oldukları sağlam alt yapı ve mali kaynaklarla destekleyebilmektedirler (Karakılçık ve Özcan, 2005: 19).

Yönetimin yerelleşmesinin istemi arkasında duran unsur vatandaşların da yönetimde söz sahibi olabilmelerini sağlayabilmektir. Bununla birlikte gerçek anlamda demokrasinin sağlanabilmesi ve kamu hizmetlerinin halkın ayağına kadar götürülebilmesi yerelleşmenin kurgusunu yapan unsurları meydana getirmektedirler. Çünkü yerel düzeyde örgütlenmiş yönetsel birimler yerel kamu hizmetlerini etkili ve verimli bir biçimde sunabilme potansiyeline sahiptirler. Dolayısıyla yönetimin yerelleşmesinin hem kamu hiz-

metlerinin sunumu, hem de vatandaşların talep ve beklentilerinin en üst seviyede karşılanması açısından bir hedef olarak algılanması gerekmektedir (Sivrekli, 2001: 126).

Yönetimin yerelleşmesi yönetimin geniş bir alandan daha fazla etkili olabileceği dar bir alana çekilmesi olarak da ifade edilmektedir. Talep edilen kamu hizmetinin yerinde görülmesi sonucunda talep ile sunumun aynı ortamda yer alabilmesine imkân tanınmış olmaktadır. Böylece hizmetlerin kalitesi kolay bir biçimde ölçülebilecek ve hizmetler konusunda şikâyetler doğrudan ve hızlı bir biçimde karşılanabilecektir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus hizmet sunacak birimlerin hizmet sınırlarının belirli bir seviyeyi aşmaması ve sunması gereken hizmetler konusunda tereddüde yer bırakılmamasıdır. Diğer bir ifadeyle kimin hangi hizmeti sunacağı önceden belirlenmeli ve görev alanı sorunu gibi konular kamu hizmetlerinin aksamasına sebep olmamalıdır. Bu sebepten dolayı hizmet birimlerinin görev alanlarının sınırları dar tutulmalıdır. Kamu hizmetlerini sunan yönetsel birimlerin sınırları dar olduğu takdirde vatandaşların taleplerini belirlemek ve yönetime katılmalarını sağlamak kolay olmaktadır (Sivrekli, 2001: 126-127). Aksi takdirde geniş bir coğrafyada kamu hizmetlerini sunmakla görevli olan merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin arasındaki farklar belirginleşmeyecektir.

Yerelleşme ilkesi toplum ile devlet arasındaki ilişkilerin en üst seviyeye çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu hedef hukuk devleti ilkesi ile uyum içerisindedir. Çünkü topluma örgütlenebilme hakkını tanıyan anlayış anayasa hukuku ile somutlaşmaktadır. Buna göre devlet toplumun örgütlenebilmesini düzenlemek için yerelleşme ilkesinden faydalanmaktadır. Diğer bir anlatım tarzı ile yerelleşme ilkesinin sınırları ile toplumun özgürce örgütlenebilmesinin sınırları aynıdır. Eğer bir yönetsel ilke toplumun örgütlenmesini sınırlandırıyor ise yerelleşme konusunda kavramsal bir hata yapıldığı ortaya çıkacaktır. Bu sebepten dolayı yerelleşme çift taraflı olarak toplumun özerkliğini hedeflerken diğer yandan da yönetimin özerkliğini garanti altına almaya çalışmaktadır. Eğer bir hizmet yerel yönetimin talebinin olduğu veya çaresiz kaldığı noktaya kadar yerel düzeyde çözülebiliyorsa merkezi yönetimin mü-

dahalesi gereksiz olmaktadır. Böylece yerelleşme merkezi yönetimin iş yükünü azaltarak savunma, milli eğitim, güvenlik, asayiş, adalet gibi esas görevlerine odaklanmasına imkân tanıyacaktır. Ancak yerelleşme süreci iyi bir biçimde yönetil(e)mediği takdirde merkezi yönetimin ekonomi üzerindeki kontrolünün kaybolmasına, yerel düzeyde alınan kararların koordine edilememesine, bölgesel farklılıkların yaşanmasına ve var olanın da derinleşmesine sebep olabilecektir. Nitekim yerelleşme ilkesi toplumun bütünlüğünü oluşturan “birey, aile, kent” gibi unsurların yetersiz kaldığı noktada merkezi yönetimin müdahalesinin olmasını da kabul etmektedir (Özer, 2008: 31-32).

Günümüzde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi üniter devletin zayıflaması veya zayıflayacağı şeklinde anlamlandırılmaktadır. Bu anlamlandırma hem doğru hem de yanlıştır. Eğer yerel yönetimlerin güçlendirilmesi devletin merkezi bürokrasisinin zayıflayacağı şeklinde düşünülüyorsa doğru bir anlamlandırmadır, ancak devletin bütünlüğünün bozulacağı ve bağımsız farklı yönetsel alanlara ayrılacağı şeklinde anlamlandırılıyorsa yanlıştır. Çünkü yerel yönetim geleneği ve uygulamaları merkeziyetçi bir geleneğin ürünüdür. İlk yerel yönetim birimlerinin varlık kazanması siyasal merkeziyetçiliğin meydana gelmesi sonucunda gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte çoğunlukla yanlış değerlendirildiği üzere federalizm yerinden yönetim ilkesinin siyasal ayrışma biçimi değil, devletlerin bir araya gelerek ortak bir irade altında birleşmesi tekniğidir (Nalbant, 2012: 10).

4. Üniter Devlet Ve Federalizme Kavramsal Bir Bakış

Üniter devlet “tekil/tekçi” devlet türü olarak ifade edilmektedir. Üniter devletin formüle ettiği husus “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” anlayışıdır. Üniter devletin temelinde tek ve eşit kanun düşüncesi yer almaktadır. Bu düşüncede ülkenin her yerinde geçerli olan kanunlar üstün bir konumda yer almaktadır. Aynı zamanda kanunların üstünlüğü olgusu “Hukuk Devleti” ilkesini de gündeme getirmektedir. Ancak bu ifadelerden federasyonlarda hukuk ilkesine yer verilmediği veya federasyon-

ların birer hukuk devleti olmadığı anlayışı çıkarılmaması gerekmektedir (Nalbant, 2012: 3).

Üniter devlet içerisinde yasama organının ve yasama yetkisinin tekliği unsurunun söz konusu olmasından dolayı yerel yönetimlerin sahip olduğu yetkiler de asli değildir. Çünkü bu yetkiler yerel yönetimlere kanun koyucu tarafından verilmiştir. Dolayısıyla üniter bir devlet içerisinde yerel yönetimler kanun yapma yetkisine sahip değildirler (Şengül, 2011: 148).

Bir diğer açıdan değerlendirilecek olunursa üniter devletin en kısa tanımı federal olmayan devlet türüdür. Bu tanımı biraz daha açmak gerekirse anayasal açıdan egemenliği federe devletler ile paylaşmayan merkezi bir devlet türüdür. Merkezin tek bir yasama organında yapmış olduğu kanunlar ülkenin her tarafında uygulanmaktadır. Ancak üniter devlet uygulamasında ve anlayışında bir takım anlaşmazlıklar mevcuttur. Üniter devlete sıkıca bağlı olunmasının arkasında “milletin bölünmez birlik ve beraberliği”ne zarar gelmemesi ve bunun için de gerekli olan bütün tedbirlerin alınması gerekliliği inancı bulunuyorsa bu noktada üniter devletin bir takım sorunlu yanları meydana gelebilecektir. Bu sorunların öncülerinden biri bir kanunun bölge, vatandaş, ihtiyaç, kültür ve etnik köken gibi unsurlar dikkate alınmadan ve herhangi bir ayırım yapılmadan ülkenin her tarafında aynı biçimde uygulanmasıdır. Çünkü bir ülkenin farklı bölgelerinde ihtiyaçlardan kaynaklanan farklı kanunlara gereksinim duyulabilmektedir. Üniter devlet de bu farklılıkları dikkate almakta, ancak sadece belirli bir ihtiyaç veya talep için çıkarılan bir kanun benzer biçimde ülkenin her tarafında geçerli olmaktadır (Oran, 2010: 126). Örneğin üniter bir devlet olan Türkiye’de bir Doğu ilinin ihtiyacı dikkate alınarak TBMM’nden bir kanun çıkarıldığını varsayarsak, bu kanun ülkenin her tarafında geçerli olacaktır. Ancak sorun teşkil eden husus Doğu ili için son derece yararlı ve ihtiyaç giderici olan bu kanun acaba Batı illeri için bir ihtiyaç mıdır veya Batı illerinde uygulanması bir soruna sebebiyet verebilecek midir? Bununla birlikte eşitlik ilkesi ve üniter devlet yapılanması içerisinde ilgili kanunun sadece bir il veya bir grup için çıkarılması da kabul edile-

mez. Dolayısıyla böyle bir uygulama üniter devleti değil, federal bir devleti çağrıştırmaktadır.

Üniter devletin parçalanamaz bir iktidar anlayışı ile bütünleştirilmesi örnek uygulamalarla uyuşmamaktadır. Örneğin İngiltere olarak ifade edilen “Birleşik Krallık” gerçekte üniter bir devlet olmasına rağmen başkent Londra haricinde *İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda*’nın kendilerine ait kuralları, meclisleri ve hükümetleri bulunmaktadır. Merkezi yönetimin üniter devlet yapılanmasına rağmen diğer bölgelere böyle bir ayrıcalık tanınmıştır. Benzer bir örnek de üniter devlet yapılanmasının merkezi olarak kabul edilen Fransa’nın durumudur. Fransa Anayasası’nın 72. maddesi Fransa topraklarında etnik, dinsel, vb. gibi çok çeşitli farklılıkların yaşadığını kabul etmekte ve bu farklılıkların yerinden yönetim anlayışına göre ve kendi özellikleri kapsamında nasıl yönetilebileceklerini anlatmaktadır. Dolayısıyla üniter devlet ile demokrasi arasında aşılabilir engeller yoktur. Ancak sistemin sorunsuz bir biçimde devam edebilmesi için ülkenin çeşitli yerlerindeki farklılıkların dikkate alınarak merkezi bir yerden yönetilmesi gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle gerekli olduğu durumlarda ve yerlerde yerel yönetimlere tam yetki verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde üniter devlet yapılanması “anti-demokratik” bir düzeni ifade etmek zorunda kalabilmektedir (Oran, 2010: 126-127).

Üniter devlet yapılanmasının tam tersi olarak adlandırılabilir federalizm kavramı günümüzde yaygınlıkla uygulanan bir devlet şeklidir. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Kanada, Avusturya, İsviçre, Avustralya, Rusya ve Belçika en bilinen federalizm örnek uygulamalarıdır. Bu noktada federalizmin tanımını yapmak konu bütünlüğünün sağlanması açısından önem taşımaktadır. Federalizm “uluslararası kişiliğe sahip bir merkezi devlet (federal devlet) ile uluslararası kişiliğe sahip olmayan bölgesel devletlerin (federe devletlerin) aralarında güvenceli bir yetki paylaşımı yaparak oluşturdukları devlet topluluğudur.” (Gözler, 2012: 142-143).

Bu tanımdan yola çıkılarak federalizmin ne olduğu konusunda altının çizilmesi gereken önemli hususlar vardır (Gözler, 2012: 143):

- Federalizm federal devlet ile federe devletlerin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları bir topluluktur. Bu noktada federal devlet merkezi devleti, federe devletler ise bölgesel yönetimleri ifade etmektedir. Dolayısıyla federalizmde biri merkezi diğeri de bölgesel olmak üzere iki devlet söz konusudur.

- Federe devletler bölgesel yönetimler olarak kendilerine özgü millet, ülke ve egemenlik unsurlarına sahiptirler.

- Federal devlet uluslararası bir kişiliğe sahip olmasına rağmen, federe devletlerin uluslararası kişilikleri yoktur.

- Federal devlet ile federe devletler arasında yetki paylaşımı anayasal düzeyde güvence altına alınmıştır. Anayasada yapılacak herhangi bir değişiklikte federe devletlerin de söz hakkı vardır. İki birim arasında meydana gelebilecek herhangi bir yetki uyumsuzluğu yargısal alanda çözüme kavuşturulabilmektedir.

Federalizmde federal ve federe olmak üzere iki adet siyasi merkez bulunmaktadır. Bu merkezlerden her biri kendi içlerinde birer üniter devlet gibi faaliyet göstermektedirler. Kendilerine ait yasama, yürütme ve yargı organı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu farklı merkezler birbirine eşittir. Kendi aralarında hiyerarşi veya astlık üstlük gibi bir sıralama bulunmamaktadır (Nalbant, 2012: 40).

Literatürde federalizm ile federasyon aynı anlama gelecek bir biçimde kullanılmasına rağmen, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni literatürde "federalizm kural koyucu" anlamı ve hatta ideolojik bir çağrışım yapması niteliğiyle federasyondan ayrılmaktadır. Bununla birlikte federalizm kavramı ile ifade edilmek istenen nokta merkezîyetçi ve adem-i merkezîyetçi bir yapılanmanın aynı ortamda yer almasını simgeleyen dengeli bir yönetim modelidir (Arısoy, 2010: 1198).

Federalizm konusunda en önemli ve kanımızca yanlış anlaşılan ve tartışmaların kaynağını da oluşturan unsur federalizmin bir parçalanmanın mı, yoksa bir birleşmenin mi sonucunda meydana

geldiği sorunsalıdır. Taşınmış olduğu önemden dolayı bu konu açıklığa kavuşturulması gereken bir noktayı oluşturmaktadır.

Federalizm hükümetler arası basit bir yetki devri değildir. Bunun yerine yetkinin ve otoritenin kurumlar arası düzenlendiği ve dağıldığı bir süreçtir. Federalizmin ruhunu merkezi hükümetin aldığı kararlarına yönetsel olarak diğer alt basamaklarda yer alan birimlerin rıza göstermesi ve onaylaması oluşturmaktadır (Rodden, 2004: 489).

Federalizm bir ülkede var olan farklılıkların siyasi, kültürel, etnik ve ekonomik sorunları sebep göstererek ayrışmasına fırsat vermeden bir çözüm yolunun bulunması ihtiyacından doğmuştur. Çünkü federal yapı dil, din ve etnik yapılar açısından birbirinden farklılık gösteren topluluklara toplumsal bütünlüklerini koruyabilmek için siyasi özerklik verilmesini öngörmektedir. Böylece farklı kimliklere sahip birey ve toplulukların genel içerisinde kaybolmamalarına ve kendi özlerini kaybetmeden kimliklerini sürdürebilmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda bu unsurlar merkezi hükümetin politikalarından da oldukça az etkilenmektedirler (Eryılmaz, 2012: 115-116).

Federasyonlar “birleşme (association)” veya “ayrılma (dissociation)” olmak üzere iki biçimde oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla birleşme yolu ile kurulan federalizm ve ayrılma yolu ile kurulan federalizm olarak anayasa hukukunda yer almaktadırlar. Birleşme yolu ile federalizmin oluşturulması aşamasında birden fazla bağımsız üniter devletin bir araya gelerek bazı yetkilerini federal bir devlete terk etmesi durumu söz konusudur. Ayrılma yolu ile federalizm yönteminde ise üniter yapıya sahip bir devletin bölge, il gibi birimlere ayrılarak uluslararası alanda bağımsızlıklarını ilan etmek yerine federe devlet kimliğine sahip olmak şartıyla kendi aralarında federal bir devletin çatısı altında toplanmaktadırlar. Böylece eski üniter devletin illeri veya bölgeleri yeni federal devletin federe devletleri haline gelmiş olurlar. Birleşme veya ayrılma yolu ile de olsa bir devletin federal bir sisteme geçiş yapmasında da bir takım sebepler bulunmaktadır. Bu sebepleri kısaca ifade etmek gerekirse; tarihsel nedenler, dış tehdit(ler), coğrafi

büyüklik ve kültürel ve etnik bölünmüşlük olarak sıralanabilmektedirler (Gözler, 2012: 176).

Federalizm kendisini oluşturan unsurların ortak iradelerinin bir ürünüdür. Bu irade kendilerinin de bazı noktalarda tabi olduğu bir merkezi yönetime bağlılıklarını ifade etme şeklinde gerçekleşmektedir. Hâlbuki üniter devlet yapılanması içerisinde tek ve bağlayıcı olan bir merkezi yönetim bulunmaktadır. Bu konuda federalizm ile üniter devletin ayırım noktası üniter devlette ülkenin her yerinde geçerli olan tek bir anayasanın var olmasıdır (Nalbant, 2012: 4).

Federalizmde egemenlik uluslararası hukuk düzeninde federal devlete ait iken, iç egemenlik düzeninde ne federal devlet ne de federe devletler egemenliği tek başlarına kullanamazlar. İfadeleri toparlamak gerekirse federalizmde uluslararası alanda federal devlet tanınmakta ve söz sahibi olmaktadır. Bununla birlikte kendi sınırları içerisinde iç işlerini ilgilendiren konularda ve iç egemenlik alanında hem federal devlet hem de federe devletler söz sahibi olmaktadır. Egemenliğin tek sahibi olan halk, egemenliğin kullanılmasında için yetkiyi federal ve federe devletlerin arasında paylaşmıştır (Nalbant, 2012: 40).

Anayasal bir kurum olarak federalizmin avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Dolayısıyla federalizmin tek taraflı olarak değerlendirilmesi uygun değildir. Federalizm yerel ve bölgesel farklılıklara cevap verilmesi konusunda oldukça etkili bir yöntemdir. Diğer yandan erklerin farklı organlara dağıtılarak iktidarın gücünün sınırlandırılması vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunması açısından da oldukça önemlidir. Bunun yanında federalizm oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Sistem içerisinde kararların alınması ve uygulanması aşmasında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum da sistemin tıkanması ve uzun bir süre karar alınamaması olumsuzluğunu da beraberinde getirebilecektir. Benzer biçimde yetkilerin federal devlet ve federe devletler arasında paylaşılması sonucunda ortaya çıkabilecek herhangi bir sorunda kimin hangi sorumluluğu üzerine alacağı konusunda kararsızlıklar yaşanabilmektedir (Gözler, 2012: 180-181).

Federal devlet ile üniter devlet farklı uçlarda temsil edilmektedirler. Her şeyden önce üniter devletlerde tek bir devlet var olmasına rağmen, federal devletlerde ise biri merkezi olmak üzere birden çok federe devlet vardır. Diğer bir ifadeyle federalizmde, federal devlet ve federe devletler olmak üzere iki temel unsur bulunmaktadır. Üniter devlet sisteminde tek bir hukuk düzeni ve tek bir anayasa bulunmaktadır. Ülkenin her yerinde aynı anayasa ve aynı kanunlar geçerlidir. Herhangi bir kanun çıkarıldığında bu kanun ülkenin her yerinde bağlayıcı bir niteliğe sahiptir. Oysa federalizmde federal devletin hukuk düzeninin yanında federe devletlerin de kendilerine ait hukuk düzenleri bulunmaktadır. Dolayısıyla federal sisteme göre örgütlenmiş bir ülkenin sınırları içerisinde birden çok hukuk düzeni yer almaktadır. Üniter devlette tek bir yasama organı, tek bir yargı organı ve tek bir yürütme organı bulunmaktadır. Federalizmde ise hem federal devletin yasama, yürütme ve yargı organı bulunmakta, hem de federe devletlerin kendilerine ait yasama, yürütme ve yargı organları bulunmaktadır (Gözler, 2012: 146).

Sonuç itibarıyla ve tarihsel gerçeklere de bakılacak olunursa üniter devlet ve federal devlet siyasi birliğin sağlanması gibi tek bir amaca hizmet etmektedirler. Bu noktada ayrım noktası sadece siyasal birliğin tek veya çoklu yasama ekseninde sağlanıyor olmasıdır (Nalbant, 2012: 8-9).

5. Özerklik, Yerel Özerklik ve Geleceği

Özerklik kelime anlamı itibarıyla kendi kendine davranabilme ve başkalarının yardımı olmaksızın hayatını idame ettirebilme anlamlarını taşımaktadır. Bununla birlikte özerklik kavramının yönetim bilimi literatüründeki tanımı ise şudur: "Bir merkez organ tarafından yönetilen geniş bir örgütlenme içinde bir topluluğun veya bir yerel birimin kendini serbestçe idare etmesi ve/veya kendi yasalarıyla hükümet etmesi durumudur." (Nalbant, 2012: 38).

Özerklik yerel düzeyde yaşayan bir topluluğun yerel nitelik taşıyan işlerini kendi imkânları ölçüsünde ve sahip olduğu organ-

ları vasıtasıyla görebilmesi ve bu amaçla kendisine ait mali kaynaklara sahip olabilmesi durumunu anlatan bir kavramdır (Keleş, 2012: 54). Ancak Türkiye’de yerel yönetim birimleri merkezi yönetime mali, yönetsel ve siyasal açıdan sıkı bir biçimde bağlıdırlar. Yerel yönetimlerin kendilerine ait olan öz gelirleri toplam gelirlerinin yalnızca dörtte birini oluşturmaktadır. Batı uygulamalarında ise yerel yönetimler merkezi yönetime yönetsel açıdan az bağımlı olmalarının yanında mali ve siyasal açıdan oldukça geniş yetkilere ve alana sahiptirler (Mahmutoğlu, 2011: 150).

Özerklik bir yönetsel ilke olarak hem federal devletler hem de üniter devletler kapsamında kullanılmaktadır. Üniter devlet yapılanmasında hem yerinden yönetim, hem de yetki genişliği ilkeleri merkezi bir yönetimi zorunlu kılmaktadırlar. Diğer bir yaklaşım tarzı ile bu ilkelerin varlığı bir merkezin olduğunu var saymaktadırlar. Merkezi yönetim kendi iradesi ile kendi dışındaki yönetsel birimlere dağıttığı bazı yetkilerini benzer biçimde hiçbir yönetsel birime danışmadan ve istediği zaman geri toplayabilmektedir. Ancak federalizmde bir bütünlük oluşturan unsurlar henüz birleşmenin başlangıcında özerkliklerinden taviz vermeyeceklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla federalizmde geçerli olan özerklik ilkesi ile üniter devletlerde geçerli olan özerklik ilkesi birbirlerinden farklıdırlar. Üniter devlette egemen merkez kendi iradesi ve eliyle yönetsel birimleri özerkleştirir; federalizmde ise zaten baştan beri özerk olan birimler birleşme kararı aldıktan sonra da kendi özerkliklerini muhafaza ederler (Nalbant, 2012: 40).

Yerel özerklik kamu hizmetlerinin merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında paylaştırılmasında etkili olan bir ilkedir. Özellikle yerelleşmenin yönetim sistemlerine eklenmesi sonucunda yerel özerklik daha fazla önem kazanmıştır (Eren vd.,2012: 2). Benzer biçimde yerel özerkliği aşırı merkeziyetçi yönetim anlayışını yumuşatan ve dengeleyen bir sistem olarak gören yaklaşımlar da mevcuttur (Keleş, 2012: 121).

Yerel özerklik yerel yönetimlerin kendilerini oluşturan ve varlık sahibi yapan merkezi yönetime karşı belirli bir bağımsızlığa sahip olmalarını anlatmaktadır. Yerel yönetimlerin kamu tüzel

kişiliğine sahip olmaları belirli bir derecede özerk olmalarını da zorunlu kılmaktadır. Üniter devletlerde yerel yönetimlerin özerk olmalarından kaynaklanan bağımsızlıkları bu kurumların kendilerine ait karar organları, malvarlıkları, bütçe ve personele sahip olmaları anlamına gelmektedir. Bununla birlikte merkezi yönetim yerel yönetimlerin bu bağımsızlığını idari vesayet yöntemi ile dengelemeye çalışmaktadır (Eren vd.,2012: 3).

Yerel özerklik ilkesinin başlıca üç temel amacı bulunmaktadır (Eren vd.,2012: 5):

- Yerel yönetimlere kamu hizmetlerini daha rahat sunabilmeleri ve artan talepleri karşılayabilmeleri için yeterli düzeyde yetki ve imkân sağlamak,
- Yerel yönetimlerin kendi kendilerini yönetebilmeleri için ihtiyaç duydukları yönetim yapısına ve biçime sahip olabilmelerini sağlamak,
- Yerel yönetimleri merkezi yönetim karşısında korumak ve benzer biçimde yerel yönetimlerin hizmet sunumları aşamasında yetki ve kaynak temini için merkezi yönetime ısrarlı bir biçimde başvurmalarını ve merkezi yönetimin asli görevlerinden uzaklaşarak sürekli yerel yönetimlerin sorunları ile ilgilenmesinin önüne geçebilmektedir.

Bir ülkede yerel yönetimlerin özerkliğinden bahsedebilmek için yerel yönetimlerin bazı haklara sahip olması gerekmektedir. Gerçek anlamda yerel bir özerkliğin var olabilmesi için yerel yönetimlerin kesin bir sonuç ifade eden karar alma gücüne ve yetkisine sahip olması, karar organlarını seçimle göreve gelmesi ve aldığı kararları özgürce uygulayabilecek düzeyde mali kaynaklara sahip olması gerekmektedir (Eren vd.,2012: 6).

Yerel yönetimlerin güçlü bir özerkliğe sahip olmaları hem çoğulcu demokrasinin bir gerekliliğinin olması hem de yerel halkın kamusal ihtiyaçlarına etkili ve verimli bir biçimde cevap verilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu unsurları özerkliğin faydaları olarak da değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte özerkliğin bir takım sorunlu yanları da bulunmaktadır. Özerklik, yerel yönetimlerin hareket alanını ve imkânlarını genişletmesin-

den dolayı hem yerel ihtiyaçlara en uygun çözüm önerileri sunulmakta hem de kamu kaynaklarının tasarruflu bir biçimde kullanılmasına olanak tanıdığı için hizmet sunumlarında üretkenliği arttırmaktadır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda yerel özerklik “Kesin karar alma yetkisi, Organlarının bağımsızlığı ve organlarının seçimle iş başına gelmesi, Mali kaynaklara sahip olması”ndan oluşan üç temel koşula sahiptir (Çevikbaş, 2008: 75-77).

Federal devlet sisteminde yerel yönetim birimleri hem siyasal hem de yönetsel açıdan özerkliğe sahiptirler. Üniter devlet sisteminde ise yerel yönetim birimlerinin siyasal yönden özerkliği bulunmamaktadır. Bunun yerine yalnızca yönetsel ve mali yönden özerkliğe sahiptirler. Bununla birlikte yönetsel ve mali özerklik de “başıbozukluk veya bağımsızlık” anlamlarına sahip değildir (Arslan, 2005: 190).

Yerel özerklik merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımını düzenleyen, merkez-yerel ikilimine son veren veya vermeye çalışan “araçsal” bir kavram olmasından dolayı yerel halkın da özerk olmasını garanti altına almaktadır (Eren vd.,2012: 3-4). Dolayısıyla özerkliğin geleceği kanımızca yönetsel birimler arasındaki çatışmaları azaltıcı bir misyon üzerine kurgulanması gerekmektedir.

Bu kurgu kapsamında unutulmaması gereken husus özellikle üniter yapıya sahip devletlerde özerkliğin ülke çıkarlarına uygun bir biçimde kullanılmasıdır. Dolayısıyla özerkliğin herhangi bir sınırının olmadığı ifade edilemez. Özerlik yetkisinin görev alanı Anayasa ve kanunlar ile çizilen sınırlar dahilindedir. Özerklik aşırı merkeziyetçiliğin meydana getirmiş olduğu yönetsel aksamaların giderilmesi için kullanılan bir yetki türüdür. Böylece zaman ve emek kaybının da önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Özerklik sınırlı bir serbestlik olarak ifade edilecek olunursa hiçbir zaman bağımsızlık, ayrıcalık ve otorite sağlama aracı olarak kullanılmaması gerekmektedir (Çevikbaş, 2008: 76). Bu sebepten dolayı özerkliğin geleceği tartışılırken özerkliğin tanımı, sınırları ve hedefleri konusunda kavram karmaşasına düşmemek gerekmektedir.

Özerkliğin geleceği tartışılırken demokrasi ilkesinin dikkate alınmaması düşünülemez. Demokrasinin gündemde tutulması ve demokratik uygulamaların çoğalması yerel yönetimlerin önemini arttırmaktadır. Özerkliğin gerçek anlamda uygulanması halkın hak ve özgürlüklerinin korunmasının da garantisini oluşturmaktadır (Çevikbaş, 2008: 78).

Konuyu farklı bir bakış açısı ile değerlendirmek gerekirse yerel yönetimlere tanınan özerklik yetkisi merkezi yönetimin bir ihsanı değil yerel yönetimlerin ve halkın uzun süreler boyunca vermiş olduğu mücadeleler sonucunda kazanılmış bir haktır (Çelik, 2013: 18). Dolayısıyla özerkliğin geleceği kanımızca geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu hak taleplerinin ardından gelebilecek federal bir yapılanmadır.

6. Yönetimsel Federalizm

Yerel yönetim birimlerinin egemen bir devletin sınırları içerisinde ve hakimiyeti altında olması yerel yönetimlerin özerkliğini sınırlandırmakta, göreceli bir kavram haline getirmekte (Ulusoy ve Akdemir, 2009: 261) ve sorgulamaya açmaktadır. Bu durumu bir sorun olarak kabul edersek yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk birer yönetimsel kurum olmaları için yeni modellerin üretilmesi zorunluluğu içerisine girmek zorundayız.

Eğer yerel özerklik kavramı “yerel yönetimlerin kendine özgü politika geliştirme, yenilik ortaya çıkarma ve bunları uygulamada takdir yetkisine sahip olması” şeklinde tanımlanacaksa (Ulusoy ve Akdemir, 2009: 262) üniter devlet yapılanması içerisinde yerel özerklik kavramından bahsetmek oldukça zor olacaktır.

Yerellik ilkesi ile federalizm birbirlerine çok fazla uzak olan kavramlar değildirler. Dolayısıyla yerellik ilkesinin federal devletlerde uygulanması oldukça kolaydır. Ancak üniter yapıya sahip devletler de yerellik ilkesine göre yönetim yapısını şekillendirebilmektedirler. Çünkü federalizm bir devlet yapısını ifade ederken, yerellik ilkesi görev ve yetki paylaşımını öngören bir yöntem veya formüldür. Böylece yerellik ilkesinin görev ve yetki paylaşı-

munda bir yöntem veya formül olarak kabul edilmesi üniter devlet yapısına zarar vermemektedir (Kırışık, 2013: 11).

Yönetsel federalizm merkezi yönetimin elindeki yetki ve kaynakların yerel yönetimlere tam ve gerçek anlamı ile devri sonucunda söz konusu olabilmektedir. Bu noktada idari vesayet uygulamalarının da ya zayıflatılması ya da tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir (Özdemir, 2010: 18). Türkiye gibi üniter yapıya sahip devletlerde ise yerel yönetimlerin varlığı idarenin bütünlüğü ilkesi kapsamında merkezi yönetimin rızasına ve çıkarmış olduğu kanunlara dayanmaktadır (Çınarlı, 2011: 266).

Yönetsel federalizm, daha çok federal devletlere özgü olan bir kavram ve yönetim biçimidir. Diğer bir ifadeyle yönetsel federalizm ulusal kimliğe sahip olamayan yerel yönetim birimlerine anayasal düzeyde yarı özerk veya tam özerk statünün verilmesini öngören bir yönetim biçimidir (Keleş, 2012: 24). Bu olgu siyasal yerinden yönetim biçimi olarak da adlandırılabilir. Çünkü siyasal yerinden yönetim sisteminde yasama, yürütme ve yargı güçleri tek bir merkezde toplanmamakta, güçler farklı merkezler tarafından gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu sistem içerisinde siyasal güç merkezi yönetim ile yerel yönetim birimleri arasında paylaştırılmaktadır. Dolayısıyla federal devlet sistemi altında incelenebilecek olan siyasal yerinden yönetim Anayasa Hukuku konuları arasında yer alırken, üniter devlet sistemi içerisinde yerel yönetimler ise İdare Hukuku açısından değerlendirilmektedir. Bazı yönetsel birimlere özerklik tanınması durumu da İdare Hukuku kapsamında tartışılmaktadır (Eryılmaz, 2012: 114; Çınarlı, 2011: 300).

Siyasal yerinden yönetim ilkesi sonucunda ortaya çıkan “il, cumhuriyet, kanton ve eyalet” gibi yerel yönetim birimleri üniter devlet sistemi içerisinde yer alan yerel yönetim birimlerinden kendilerine ait egemenliğe sahip olmaları açısından farklılık göstermektedirler. Çünkü bu sistem içerisinde yerel yönetim birimlerine yasama ve yürütme konularında bağımsızlık verilmektedir. Bununla birlikte bu tür yerel yönetim birimlerinin yetkileri federal anayasa tarafından düzenlenmektedir (Eryılmaz, 2012: 114).

Siyasal yerinden yönetim olgusu federal devlet sistemini ortaya çıkartan bir rol üstlenmiştir (Eryılmaz, 2012: 114). Dolayısıyla bu durumu tersten düşünmek olayların akış sırasını değiştirmek anlamına gelmekte ve federalizm sonucunda siyasal yerinden yönetim anlayışının ortaya çıktığı gibi hatalı bir algılayış ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Kentler toplumsal, kültürel ve ekonomik nitelikleri nedeniyle yönetim sistemi içerisinde önemli bir yere sahiptirler. Kentler tarihin hemen hemen her döneminde nüfus hareketlerinin yoğun bir biçimde yaşandığı yerleşim yerleri olmuşlardır. Türkiye’de kent yönetiminden belediye olarak adlandırılan kamu idareleri sorumludur. Dolayısıyla ülkemizde kent yönetimi belediyeçilik sistemi olarak da adlandırılabilir. Anayasa’nın 127. maddesinde bir yerel yönetim birimi olarak anılan belediyeler kanunlar tarafından kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmek için bazı yetki, ayrıcalık ve haklardan faydalanmaktadırlar. Belediyeler kent halkının yerel nitelik taşıyan her türlü ihtiyacını karşılamakla sorumlu tutulmuşlardır. Bununla birlikte Türkiye Batı tarzı yerel yönetim anlayışına sahip değildir. Diğer bir deyişle tarihsel olarak yerel yönetimler yönetim sistemimize halktan gelen bir talep veya belirli bir mücadele sonucunda değil, devletin kendi rızası ile tek taraflı olarak oluşturulmuşlardır. Dolayısıyla Türkiye’de yerel yönetimler merkezi yönetimin taşrada görev yapan bir parçası olarak algılanmaktadırlar. Böylece yerel yönetim birimi olan ve kent yönetiminden sorumlu tutulan belediyeler tek başlarına bir güç veya otorite olarak kabul görmemişlerdir. Her ne kadar yönetsel ve mali özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip olsalar da merkezi yönetim nihai olarak yerel yönetimler üzerinde mutlak bir otoriteye ve güce sahiptir. Bu gerçek ise çalışmamızın en önemli dayanak noktasını oluşturmaktadır.

Yerelleşme fikrinin ortaya çıkmasında ulus devlet anlayışının yıpranmaya başlaması, kamu hizmetlerinin sunumunda özelleştirmeye verilen ağırlık ve uluslararası ekonomik bağların giderek

sıklaşması unsurları önemli bir yer tutmaktadır. Yerelleşme üniter yapıya sahip devletlerde merkez-yerel bütünlüğünü bozmadan yerel yönetimlerin güçlenmesini hedefleyen bir ilkedir. Yerelleşmenin nihai hedefi yerelin karar alma ve uygulama aşamasında merkeze sormadan ve gerçek anlamda bir özerkliğe sahip olarak yönetim sisteminin merkeziyetçilikten adem-i merkeziyetçiliğe doğru kaydırılmasıdır. Yerellik anlayışı ulusal olan ile olmayan arasındaki ayrımın yapıldığı bir noktada yer almaktadır. Çünkü bir yerleşim biriminde yaşayan halkın etnik köken olarak farklılıkları ve yerel düzeydeki yönetsel çelişkiler çoğulculuk anlayışı kapsamında yerellik unsurları olarak ortaya çıkmaktadırlar. Yerelleşme klasik anlamı ile değerlendirildiğinde ulus-devlet bütünlüğü içerisinde ve üniter yapıdan taviz vermeden merkezin elinde olan bir takım yerel yetkinin, kaynağın ve görevin idari vesayet ilkesi kapsamında yerel yönetim birimlerine devredilmesi şeklinde bir ifade ortaya çıkmaktadır. Ancak zaman içerisinde bu klasik anlam şekil değiştirerek merkezden yerele doğru karar alma ve uygulama yetkisinin geçişini öngören bir süreç haline gelmiştir. Bu noktada yerel yönetimlerin dar bir özerklik tanımından kurtarılarak gerçek anlamda özerk kuruluşlar haline dönüştürülmesi ihtiyacı gündeme gelmiştir. Ancak bu dönüşümün üniter yapıya sahip olan bir devlet içerisinde hangi yolla yapılacağı veya yapılabileceği sorunu ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin yerellik ilkesi kapsamında dönüşümlerini sağlayabilmek zaten var olan mali ve yönetsel özerkliğin tekrardan vurgulanmasından başka bir sonuç ortaya çıkartmamaktadır. Bu noktada üzerine vurgu yapılan husus yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk kuruluşlar olarak yeni bir modele geçiş yapmaları ihtiyacıdır.

Özerklik ise bir yönetim anlayışı olarak yerel düzeyde yaşanan sorunların ve yerel halkın ihtiyaçlarını en iyi biçimde yerel düzeyden tespit edilerek çözüme kavuşturulabileceği inancı sonucunda şekillenmiştir. Bu noktada ortaya çıkan soru(n) yerel yönetimlerin yerellik ilkesi kapsamında gerçek anlamda özerkliğe nasıl (?) kavuşturulabileceğidir. Bu sorunun cevabı yerel yönetimlere yönetsel ve mali açıdan daha fazla özerklik verilebilir şeklinde geçirilebilse de daha fazla özerklikten ne kastedildiği anlaşıla-

mamaktadır. Bu çalışmada üzerine vurgu yapılmak istenen unsur daha fazla özerkliğin bitiş ve ardından başlangıç noktasını federalizm olarak tanımlamaktır.

Federalizm temel olarak bir devlet yönetimi biçimidir. Bu yönetim biçiminde otorite ve hükümet yetkileri anayasa tarafından merkezi ve alt yönetim birimleri arasında paylaştırılmaktadır. Bu paylaşım hükümet yetkilerinin kalıcı olmasını, ancak müdahale etme durumunun ise sınırlandırılmasını öngörmektedir. Federalizmde yetki ve sorumluluklar farklı unsurlar arasında dağıtılmışlardır. Üniter sistemde ise devlet yetki ve sorumlulukların büyük bir çoğunluğunu elinde tutmaktadır. Alt yönetim birimleri olarak da ifade edebileceğimiz yerel yönetimlere önemsiz ve dar bir alan bırakılmaktadır. Dolayısıyla bu sınırlı alanda yerel yönetimlerin özerkliği de tartışmaya açılması gereken bir konudur. Bununla birlikte, farklı görüşlerin de olabileceği öngörüsü kapsamında kanımızca federalizm bir ayrışma değil, farklılıkların temsil edildiği bir bütünleşme sürecidir.

Yönetimsel federalizm birbirinden farklı yerel ihtiyaç ve sorunlara, siyasi ve yönetimsel ihtiyaçlara çözüm önerileri sunabilecek bir yapılanmayı öngörmektedir. Yönetimsel federalizm sisteminin kurucu ilkesi ise yerelliktir. Diğer bir deyişle yerellik, yönetimsel sistemi idari federalizm esasına göre yeniden şekillendirmeyi ifade etmektedir. Çünkü yerellik ilkesi yönetimsel yerinden yönetimin değil, yönetimsel federalizmin (siyasi yerinden yönetim) bir ilkesidir. Yerellik ilkesinin uygulanması idarenin bütünlüğü ilkesine, bir diğer ifadeyle merkezîyetçiliğe son verilmesi anlamına gelmektedir.

Kaynakça

- Aldanmaz, Orhan (2010), "İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 14, Sayı:1-2, s. 79-109.
- Arısoy, Alper (2010), "Avrupa'da Federalizm Geleneği ve Avrupa Bütünleşmesinde Federalist Akımlar", Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 4, Ekim, s. 1195-1206.

- Arslan, Nagehan Talat (2005), "İdari ve Mali Paylaşım Açısından Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:33, Ekim, s. 189-208.
- Çelik, Abdullah (2013), "Yerel Özerklik Açısından 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun Genel Bir Değerlendirilmesi", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2013, Cilt: 18, Sayı: 1, s.17-28.
- Çevik, Hasan Hüseyin (2012), Kamu Yönetimi Kavramlar-Sorunlar-Tartışmalar, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çevikbaş, Rafet (2008), "Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Yerel Özerklik Ve İdari Vesayet", Yerel Siyaset Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 32, Ağustos, s.74-86.
- Çınarlı, Serkan (2011), "ABD'de Yerel Yönetimin Ana Hatları", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 1, s. 265-280.
- Eren, Veysel-Bulut, Y.-Tanıyıcı, Ş. (2012), "Türkiye'de Siyasi Partilerin Yerel Özerkliğe Bakışı", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2012, Cilt: 9, Sayı: 19, s. 1-14.
- Eryılmaz, Bilal (2012), Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Es, Muharrem-Ateş, Hamza (2004), "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 48, s. 205-248.
- Golub, Jonathan (1996), "Sovereignty and Subsidiarity in EU Environmental Policy", Political Studies, Vol.: 44, Issue: 4, September, s. 686-703.
- Gözler, Kemal (2012), Devletin Genel Teorisi Bir Genel Kamu Hukuku Ders Kitabı, Dördüncü Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın ve Dağıtım.
- Karakılıç, Yusuf-Özcan, Ayşe (2005), "Yerellik (Subsidiarite) İlkesinin Türk Yerel Yönetim Dizgesinde Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 4, Ekim, s. 5-30.
- Toprak, Zerrin (2006), Yerel Yönetimler, Nobel Basım Yayım, 6. Basım, Ankara.
- Keleş, Ruşen (2012), Yerinden Yönetim ve Siyaset, Genişletilmiş 8. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kırışık, Fatih (2013), "Kamu Yönetiminin Yeniden Örgütlenmesi ve Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Yerellik İlkesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Namik Kemal Üniversitesi Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Metinleri (Paper on Social Sciences)*, ISSN 1308-4453 (Print), ISSN 1308-4895 (Internet), No: 5, Ekim 2013, s. 1-21.
- Koyuncu, Başak (2000), "Yerel Özerklik: Modeller ve Uygulamalar", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz, Cilt:1 Sayı:1, s. 97-117.

- Kurt, Nihat (2011), "Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2, s. 262-278.
- Mahmutoğlu, Abdulkadir (2011), "Türkiye'de Merkezi Yönetim - Yerel Yönetimler Mülki İdare İlişkisinin Geleceği", *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 471-472, Haziran - Eylül, s. 143-168.
- Nalbant, Atilla (2012), *Üniter Devlet Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye*, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul Ocak.
- Oran, Baskın (2010), "Fransa'da ve Türkiye'de Üniter Devlet Sorunu", *Semih Vaner Anısına - Avrupa Birliği, Demokrasi ve Laiklik* (Haz. Cengiz Çağla, Haldun Gülalp), İstanbul, Metis Yayınları, Mayıs, s. 126-147.
- Özer, M. Akif (2008), "Küreselleşme Kısacasında Yönetim", *Çimento İşveren Dergisi*, Sayı: 4, Cilt: 22, Temmuz-Ağustos, s. 22-39.
- Özdemir, Biltekin (2010), "Kamu Ekonomi ve Maliye Yönetimlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Kamu Mali Yönetiminde Denetimin Yeri", *SAYDER Dış Denetim Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül, s. 17-20.
- Rodden, Jonatha (2004), "Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement", *Comparative Politics*, Vol.: 36, Issue: 4, pp.481-500.
- Sivrekli, Esra (2001), "Yerelleşme ve Yerel Demokrasi", *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 73, Sayı: 431, Haziran 2001, s. 121-133.
- Şahin, Yusuf (2010), *Kentleşme Politikası*, Murathan Yayınevi, 1. Baskı, Eylül, Trabzon.
- Şengül, Ramazan (2011), *Yerel Yönetimler*, Umuttepe Yayınları, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Kocaeli.
- Ulusoy, Ahmet ve Akdemir, Tekin (2009), "Yerel Yönetimler Ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 21, Haziran, s. 259-287.
- Yavaş, Hikmet ve Demir, Konur Alp (2014), "Kent Yönetimlerinde Siyasal Katılım ve Temsiliyet Sorunu: Belediye Meclislerinin Etkililiği Üzerine Kuramsal Bir Tartışma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 34, Güz 2014, s. 890-904.